

ANIMALIEN GAIKOTASUN EMERGENTEAK ETA BERRIRO AGERTZEN DIRENAK

ADITUAREN IRITZIA

Sarrera

Animalien gaixotasun emergenteak dira lehenengoz atzematen direnak, hala nola, gaurkotasun handia duen *Schmallenberg* gaixotasuna (2011ko azaroan atzeman zen lehenengoz, Alemanian).

Gaixotasun emergenteez hitz egitean, oro har berriro agertzen diren gaixotasunez ere hitz egiten da. Azken horiek desagertuta egon baina berriro agertu direnak dira, baita une jakin batean euren prebalentzia nabarmen handitu dutenak ere.

OIEk (Animalien Osasunaren Mundu Erakundea) orain dela gutxi emandako datuak esanguratsuak dira:

- Gizakien patogenoen % 60 animalia jatorrikoak dira.
- Animalien gaixotasun emergenteen % 75 gizakiei transmititu ahal zaizkie.
- Zortzi hilabeterik behin gaixotasun emergente bat atzematen da.

Alarmarako arrazoirik ez badago ere, egia da gaiak arreta eskatzen duela. Gaur egun ahalegin handia eta baliabide ugari jartzen ari dira inplikaturik dauden erakunde, instituzio eta herri-administrazioak, gaixotasun horien jokaera aztertze aldera. Helburua da hobeto ezagutzea gaixotasun horien agerraldietan zerikusia duten faktoreak, baita gaixotasun horiek zaintzeko eta kontrolatzeko sistemak indartzea ere.

Testuinguru honetan, honako galdera hauek egin daitezke, besteak beste: *Zein gaixotasun emergenterekin eta berriro agertzen direnekin bizi gara? Gizakiengan eragina al dute? Zergatik ugaritu dira gaixotasun horien agerraldiak? Zein faktorek eragiten du agerraldia, eta zer-nolako harremana dute euren artean? Zer egiten ari dira erakunde, instituzio eta herri-administrazioak honi dagokionez?*

Galdera horri eta beste batzuei erantzuteko, elkarrietzeta egin diogu Beatriz Martínez López. Albaitaritzan lizentziaduna eta doktorea da UCM unibertsitatean (Madrilgo Complutense Unibertsitatea), eta aditua dugu prebentzio-medikuntzaren eta albaitaritzaz-epidemiologiaren alorretan. Gaur egun Baliabide Zinegetikoen Ikerketa Institutuan (IREC) egiten du lan, eta VISAVET (Animalia Osasunaren Zaintzarako Zentroa) ikerketa-taldeko kidea da. Halaber, Madrilgo Unibertsitate Politeknikoko Nekazaritza eta Ingurumen Arriskuak Kudeatzeko Ikerketa Zentroko (CEIGRAM) ikertzaile elkartua da.

Hain zuzen ere, Beatrizek joan den martxoan Elikak Bilbon antolatutako jardunaldian parte hartu zuen: [Klima Aldaketaren eragina Elikagaien Segurtasunean](#). Bertan, oso [azalpen](#) interesgarriak eman zituen, berotze globalaren fenomenoak animalien gaixotasunen epidemiologian duen eraginari buruz. Zehazki, gizakiei transmititzen zaizkien animalia-gaixotasunak izan zituen hizpide.

Nola defini daitezke gaixotasun emergenteak eta berriro agertzen direnak?

Esan daiteke gaixotasun “emergenteak” direla ordura arte ezezagun izandako infekzio berriak, agente patogeno berrien agerraldiaren edo ostalari-espezie berrietara zein bektore berrietara egokitzen den, edo bere patogenotasuna handitzen duen eta jada existitzen zen agente patogeno baten (birusa, bakterioa, parasitua edo prioia) bilakaeraren/eraldatzearen ondorioz sortutakoak.

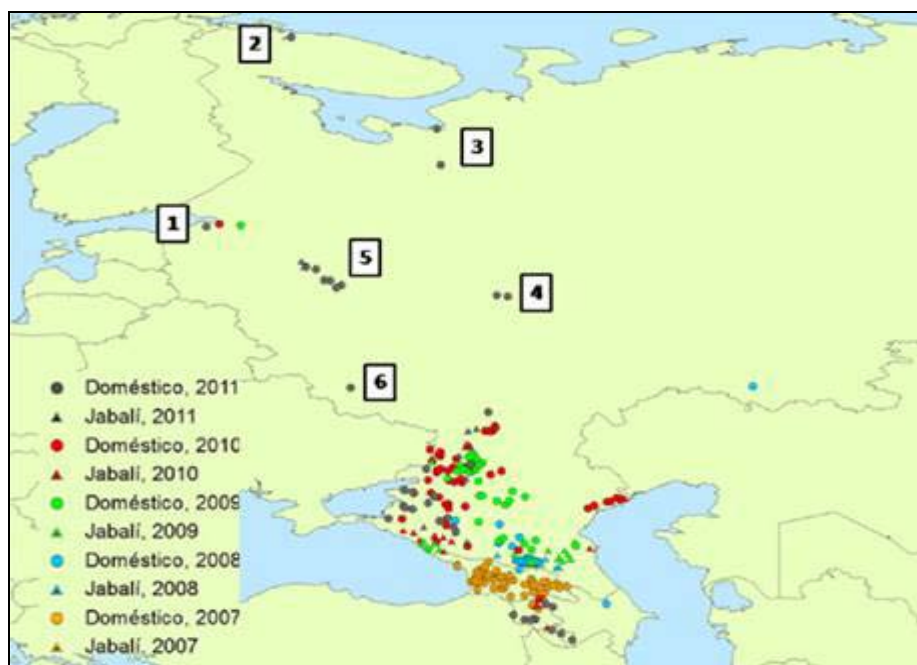

Oro har, berriro agertzen diren gaixotasunak dira, jada ezagutu baina aldatu egiten direnak, euren banaketa geografikoa aldatzen edo euren prebalentzia handitzen dutenak. Asko dira azken urteotan agertutako gaixotasun emergenteak edo berriro agertu direnak.

Zein dira gaixotasun horiek?

Gaixotasun emergenteen adibideak dira Giza Immunoeskasiaren Birusa (GIB), Behien Entzefalopatia Espongiformea (BSE), Arnas Sindrome Akutu Larria (ASAL), Nipah birusaren bidezko infekzioa, Ebola birusak eragindako infekzioa, Krimea-Kongoko Sukar Hemorragikoa edo Schmallerberg birusak eragindako infekzioa, orain dela gutxi agertutakoa.

Berriro agertzen diren gaixotasunak dira influenza birusak eragindako infekzioa (gripea), tuberkulosia, Mingain Urdin gaixotasuna (MU), Rift haraneko sukarra, Afrikako Txerri Izurria (TIA), Afrikako Zaldi Izurria (ZIA), West Nile birusa edo Txerrien Xixkuko Gaitza (SVD).

2007tik 2011ko azaroaren 7ra bitartean Errusian eta Kaukasoko herrialdeetan egondako TIA agerraldiak (Iturria: SUAT (UCM) taldea, Animalien Osasunerako Mundu Erakundearen datuekin, 2011)

Gizakiengan eraginik al dute?

Tamalez, horietako askok bai. Are gehiago, orain dela gutxi Animalien Osasunerako Mundu Erakundeak (OIE) egindako azterketa batek erakutsi du gaixotasun emergenteen % 75 zoonotikoak direla; hots, nahiz eta animalia jatorrikoak izan, gizakiei ere eragiten diete.

Hortaz, funtsezkoa da animalien osasunaz eta osasun publikoaz arduratzen diren agintariek elkarrekin eta era koordinatuan jardutea, gaixotasun horiei aurre egin ahal izateko.

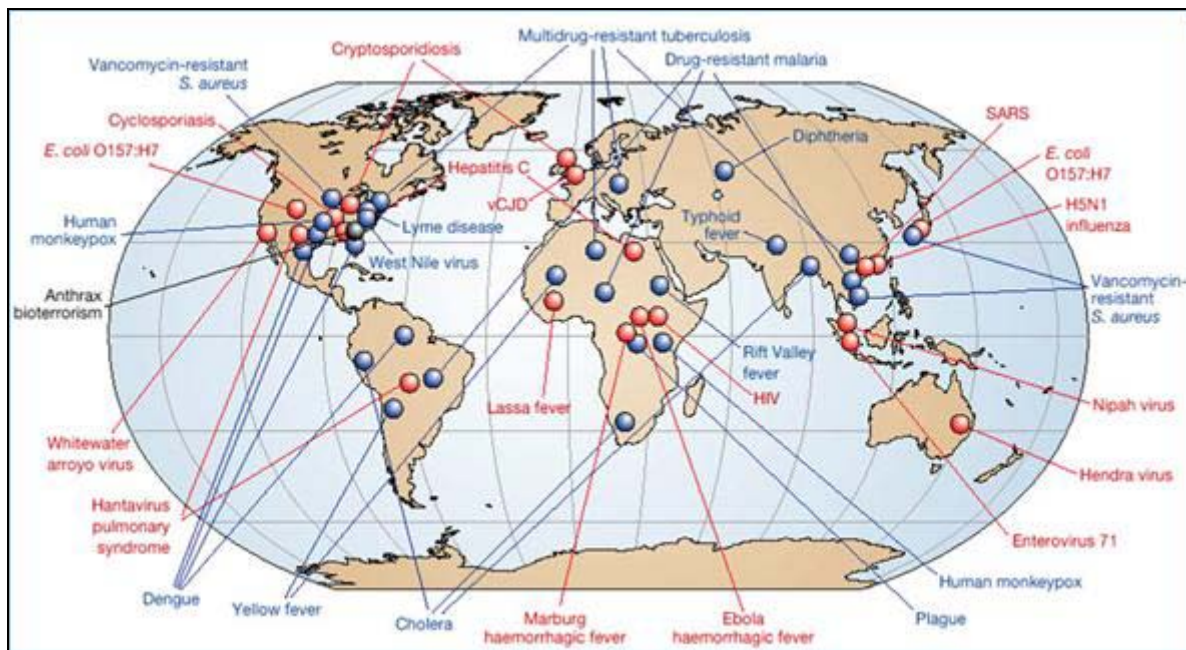
Zergatik handitu da gaixotasun horien agerraldien kopurua? Zein faktorek du eragina agerraldian?

Faktore askok dute eragina, zuzenean edo zeharka, gaixotasun emergenteetan edo berriro agertzen direnetan; baina, nire ustez, garrantzitsuenak globalizazioa, gizakien zein animalien demografiak gora egitea eta klima-aldaketa dira.

Nola eragiten dute faktore horiek gaixotasun berrien agerraldian?

Gaur egun, aurrekaririk gabeko handitzea gertatu da pertsonen, animalien eta produktuen mugimenduen maiztasunari, bizkortasunari eta distantziari dagokienez. Faktore horiek globalizazioari lotuta daude, eta erabakigarriak izan dira gaixotasunak mundu-mailan arin hedatzeko. kontaktu-ereduetan maiztasuna eta intentsitatea aldatu izanak, alde batetik, patogenoak transmititzeko erraztasun handiagoa ekarri du, eta, bestetik, patogenoak arinago eta urrunago hedatzea eragin du.

4

Infekzioak eragiten dituzten gaixotasun emergenteak (gorriz) eta berriro agertzen direnak (urdinez)

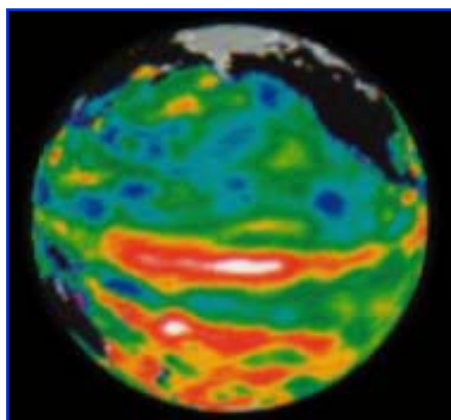
(Iturria: http://www.nature.com/nature/journal/v430/n6996/fig_tab/nature02759_F1.html)

Adibide argia izan zen ASALarekin (Arnas Syndrome Akutu Larria) gertatu zena: XXI. mendearen hasierako lehenengo pandemia izan zen. Horri dagokionez, aintzat hartu behar da inkubazio-aldian (hau da, agente patogeno batek infekzioa eragiten duenetik infektatutako animaliarengan edo pertsonarengan sintomatologia klinikoa agertzen denera arteko denbora-tartea) infekzioa oharkabean igarotzen dela, eta infektatutako animalia edo pertsonak aske mugi daitezke, gaixotasuna dutela "susmatu" ere egin gabe. Gaixotasuna berandu atzemateak are larriago bihurtzen du sintomatologia, zehatza edo ohikoa ez denean; izan ere, atzeratu egiten dira diagnostikoa, jakinarazpena eta egin daitekeen kontrola. Oro har, hori da gaixotasun emergenteekin gertatzen dena.

Era berean, gizaki eta animalien kopurua handitzeak kontaktu arriskutsuak handitzea dakar, eta horrek agente patogenoak transmititzea eragiten du, baldin eta sarritan infekzio-arriskuak murriztea ahalbidetzen duen beharrezko biosegurtasuna handitzen ez bada.

Askotan lurralde berrien kolonizazioa (esaterako, oihanak) gertatzen da, hiri/abeletxe berriak ezartzeko. Bestalde, elikagai-iturri berriak (esate baterako, basoko hegazti- edo arrain-espezie berriak kontsumitzea, etab.) ustatzen dira, eta horrek bideratu egiten du basoko gordailuetan dauden agente patogeno ezezagunekin kontaktua izatea. Hori gertatzen denean, patogenoak "espezietik espeziara igaro" eta egokitu daitezke, eta patogeno horiek etxeko animaliak zein gizakiak infekta ditzakete.

Azkenik, klima-aldaketa eta horrek dakarren guztiak (tenperatura handitzea, uholdeen maiztasuna handitzea, "El Niño" bezalako fenomenoak eta beste natur hondamendi batzuk) aldaketak eragiten ari dira animalia-espezie askoren jokabidean (kasurako, aldaketak daude hegaztien eta beste espezie batzuen migrazio-ohituretan). Alabaina, batik bat gaixotasun bektorialetan du eragin handiena. Azken horiek bektore baten (batik bat eltxoak eta kaparrak) jardunari esker transmititzen dira.

Zehazki, klima-aldaketak honako ondorio hauek ekarri ditu: bektore kopurua handitzea (izan ere, klima-baldintza berriak egokiagoak dira bektore horiek garai baten baino errazago ugaltzeko), bektore-ahalmena handitzea (bektoreak minberagoak dira eta

lehen baino agente patogeno gehiago isurtzen dituzte) eta banaketa geografikoaren maila handitzea (adibidez, lurralde eta latitude berrietara lekualdatzeko gai dira, berotze globalari esker).

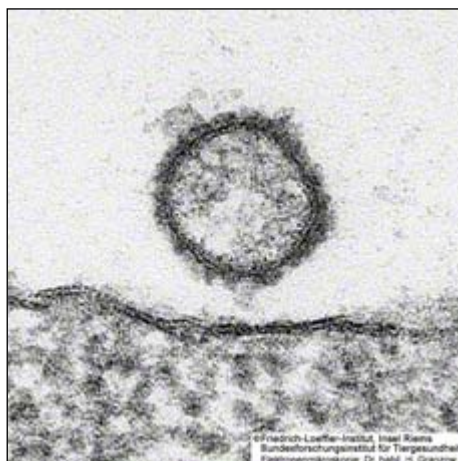
Mingain Urdin gaixotasunaren eltxo bektorea. Iturria: James Gathany/Reuten. SUAT taldeak (UCM) lagatakoa.

Aintzat hartuta faktore horiek guztiak elkarrekin lotuta daudela (esate baterako, globalizazioak bektoreak sakabanatzea edo animalia exotikoen nazioarteko merkatua sustatu ahal du, eta animalia horiek gaixotasun berrien gordailu edo garraiatzaileak izan daitezke) eta horiek guztiek zuzenean edo zeharka eragiten dutela agente patogenoen, animalien (etxeakoak zein basokoak), bektoreen eta gizaki-populazioaren arteko interakzioa handiagotzea, ez gaitu harritu behar azken urteotan gaixotasun emergenteen eta berriro agertzen direnen kopuruak gora egin izanak.

6

***Schmallenberg* gaixotasuna gaixotasun emergentea al da?**

Bai, “Schmallenberg” birusa birus berria da, orain dela gutxi deskribatutakoa eta Bunyaviridae familiaren baitan sailkatutakoa; hortaz, agente patogeno emergentetzat jo daiteke.

Gaixotasunaren ezaugarria da hausnarkarietan ugaltze-koadroa eragiten duela (batik bat sortzetiko malformazioak dituzten umekiak agertzen dira, hala nola, artrogriposia, tortikolisa edo entzefaloaren hipoplasia) eta sintomatologia oso eskasa edo hutsa dela animalia helduengan.

Argazkia Riems-eko (Alemania) Friedrich Loeffler Institutek (FLI) atera zuen; zehazki, Harald Granzow doktorearen taldeak.

Bere ahalmen zoonotikoa ebaluatzeko ikerketak egiten ari badira ere, orain arte dakigunarekin bat, gizakiak eragiteko aukerak eskasak dira.

Zein da Schmallenberg gaixotasunaren gaur egungo egoera Espainian?

Gaur egun Espainian besterik ez da agertu Schmallenberg gaixotasuna; zehazki, Kordobako Hinojosa del Duque herrian izan da, eta PCR bidez egiaztatu zuen Algeteko Albaitaritza Laborategi Nagusiak, martxoaren 12an. Gaixotasuna agertu den ustategia estentsiboa eta mistoa zen: orotara 644 ardi eta 12 ahuntz daude.

MAGRAMAren mapa

Inguruetan antzeko kasuak atzeman ez diren arren, ezin da baztertu etorkizunean Espainian kasu gehiago egongo ez denik, eta erditze-denboraldia amaitu arte itxaron beharko da, kaltetutako abeletxe gehiago dauden ikusi ahal izateko.

Zertan ari da lanean “Vivaset” ikerketa-taldea, Schmallerberg birusari eta beste gaixotasun emergente batzuei dagokienez?

Gaur egun Animalia Osasunaren Zaintzarako Zentroan (VIVASET) egiten dut lan. Bertan, José Manuel Sánchez-Vizcaíno irakasleak “Birus Immunologia eta Prebentzio Medikuntza” taldea edo zerbitzua (“SUAT” izenez ezagunagoa) zuzentzen du. Bada, ni talde horretako kidea naiz.

SUAT taldea osatzen dugun ikertzaileok zenbait ikerketa-lerro garatzen dihardugu. Honako hauek dira ildo horien helburuak: alde batetik, diagnostiko-teknika berriak eta animalien belaunaldi berriko birusen aurkako txertoak garatzea (horietako asko emergenteak edo berriro agertzen diren gaixotasunak dira, hala nola, Afrikako Txerri Izurri, Txerri Izurri Klasikoa, Afrikako Zaldi Izurria edo Mingain Urdin gaixotasuna), eta bestetik, arriskuaren azterketa eta ereduak eta osasun-zaintzarako sistemak ezartzea, infekzioak eragiten dituzten gaixotasunak gure herrialdean sartzeko arriskua ebaluatzeko (aurretik aipatutakoez gain, aintzat hartzekoak dira sukar aftosoak, Rift haraneko sukarra, West Nile-a, hegazti-gripea eta Schmallerberg birusa, besteak beste).

Gainera, talde horrek OIErentzat erreferentziazko laborategi bati dagozkion lanak egiten ditu, txerri-izurri afrikarrari eta zaldi-izurri afrikarrari dagokienez, eta esperientzia luzea du gaixotasun horien eta beste batzuen (hala nola Txerri Izurri Klasikoa) kontrolean. OIE, FAO, OIRSA, DG SANCO eta EFSA erakundeekin ere elkarlan aktiboa egiten du.

Zein proiektu duzue etorkizunari begira?

Aintzat hartuta gaixotasun emergenteak eta berriro agertzen direnak arin atzemateak baldintzatzen duela gaixotasun horien kontrol azkarra, gure taldea lanean ari da, gaixotasunak arin atzemateko eta zaintzeko sistemen sentsibilitatea eta azkartasuna areagotzen duten mekanismoak garatzeko.

Hori dela eta, gero eta gehiago egiten dugu animalien osasunaren esparruan ezarritako metodologia berriak erabiltzearen alde: gizarte-sareen azterketa, arriskuan oinarritutako zaintza-sistemak, termokameratan oinarritutako teledetekzio-mekanismoak edo gaixotasunen hedadura aurreikusteko ereduak. Horiei esker, nolabait, "aurreratzea" lortuko dugu, agente patogenoak sartzeko/hedatzeko arrisku handiena duten eremuak eta aldiak ebaluatuko dira, eta ondorio sanitario zein ekonomikoak zenbatu ahal izango dira, zenbait egoera epidemiologikoren arabera.

Herrialde batek gaixotasun emergenteei edo berriro agertzen direnei aurre egiteko eta erantzuteko duen ahalmena, neurri handi batean, sistema horiek egotearen eta eraginkortasunaren arabera da. Testuinguru horretan, zenbait urte egin ditugu lanean, eta gaur egun Europako bi proiektu handi hasiko ditugu. Hain zuzen, sistema horiek garatzea, sentsibilitatea handitzea eta baliabideak optimizatzea ahalbidetzen duten proiektuak dira. Hartara, zaintzarako eta gaixotasunak kontrolatzeko programen irabazi-kostu ratioa hobetu egingo da, hala gure herrialdean nola gure inguruko gainerako herrialdeetan.

Informazio interesgarria:

9

[Animalien Osasunari buruzko ataria, Schmallerberg birusari eta PPAr buruzko informazio eguneratua eskaintzen duena VISAVE zentroa \(UCM\)](#)

[Animalien produkzio-sistemen, klima-alaketaren eta gaixotasun emergenteen arteko loturak OIE](#)

[Globalizazioa eta Animalien Gaixotasun Emergenteak Cresa](#)